

die transire per talem domum, vel plateam, ubi femina infamis habitat. Videre hominem clara die coram vicinis et transeuntibus palam admovere scalam, tentare aperire fenestram alicujus domus, et hujusmodi, quia licet possit quis, positus et visis primis indiciis, prudenter judicare vel suspicari quod unus fuerit adulter, et alter fur, non sic tamen positus, et visis solum secundis indiciis, cum potius tunc debeat prudenter judicare, talem non animo adulterandi, sed alio justo et honesto fine dictam domum vel plateam transire, et alium non animo furandi, sed ob aperiendam propriam domum, non aliter, propter amissam clavem, sic de facili aperibilem, quam admota scala fenestram ascendere. Generatim igitur illa dicuntur indicia sufficientia ad judicandum, suspicandum, vel dubitandum de vitio vel crimine alicujus, quodcumque illa ex se, vel communi usu hominum sunt ut plurimum conjuncta cum tali effectu malo, de quo quis judicat, suspicatur, vel dubitat. Illa autem dicuntur indicia insufficientia, quæ ex se, vel communi usu hominum sunt indifferentia, aut raro conjuncta cum tali effectu malo, de quo quis judicat, suspicatur, vel dubitat.

(9. Judicare, suspicari, vel dubitare de alterius vitio vel crimine prudenter, et ex sufficientibus indiciis seu motivis, quæ scilicet habent aliquam moralem connexionem cum tali vitio vel crimine, per se loquendo nullum est peccatum. *Communis*, cum Layman lib. III, tract. 3, part. II, cap. 2, num. 4, Lugo disp. 14, sect. 2; Azor part. V, lib. III, cap. 11, q. 3; Sporer tom. II, tract. 5, in VIII, præcept. Decalog., cap. 4, num. 25; Reiffenstuel Theol. mor., tr. 6, dist. 6, qu. 6, num. 59. Et ratio est, quia proximus amittit jus suæ famæ et bonæ existimationis respectu illius hominis, cui ejus vitium seu crimen sufficientibus indiciis proponitur, unde iste taliter dubitando, suspicando, vel etiam judicando, neque peccat contra charitatem proximi, neque contra justitiam, arg. cap. *Quod suspecti* 15, caus. 3, qu. 5, et capit. *Suspicionis* 39, de Officio delegati, cum similibus, ubi licite ac juste ob legitima indicia, nunc iudices, nunc testes, alii que possunt recusari.

(10. Judicium temerarium, absque sufficientibus indiciis de vitio vel crimine proximi in materia gravi deliberate conceptum, est peccatum ex genere suo mortale; *communis*, cum S. Thomas 2, 2, q. 60, art. 3, et colligitur aperte ex verbis Christi *Matthæi* VII, et *Lucæ* VI, *Nolite judicare, et non judicabimini; nolite condemnare, et non condemnabimini*, ubi de judicio temerario sermonem esse patet ex contextu. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est* (peccatum grave) non consideras? Et sanctus Jacobus apostolus in sua Canonica, c. 4, conjungit judicium temerarium cum detractione: *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi et judicat legem*. Detrahere autem proximo in materia gravi est peccatum gra-

ve, adeoque, etc. Tum quia hoc patet ratione; nam quisque habet jus ad famam, seu bonam existimationem sui apud quemcumque hominem, donec per sufficientia signa innotescat seu demonstretur malus, juxta illud: *Quisque præsumendus est bonus, donec demonstretur malus*, argum. cap. *In cunctis* 12, caus. 11, qu. 3, cap. *Mandata* 6, et cap. *Dudum* 16, de Præsumpt. Ergo gravem ei injuriam infert qui temere absque sufficientibus indiciis firmam de ipsius improbitate concipit sententiam, eumque in corde suo condemnat, adeoque graviter peccat.

(11. Ut autem tale judicium sit peccatum mortale, tres requiruntur conditiones. Prima, quod judicium sit in materia gravi; quæ materiæ gravitas, vel levitas attendi debet vel ex ipsa substantia materiæ vel ex qualitate personæ. Unde defectu gravitatis materiæ, veniale erit judicare de Paulo furtum unius julii; et ratione qualitatis personæ, veniale erit judicare de juvene parum honesto quod transeat per aliquem locum ad inhonestam. Secunda, quod judicium sit firmum et plene deliberatum; quia, si judicium non sit firmum et quasi pro moraliter certo conceptum, erit sola suspicio; et si non sit deliberatum cum pleno consensu voluntatis, erit vel sola prima apprehensio de improbitate proximi, vel solus actus iudicii imperfecti, non sufficiens ad peccatum mortale. Tertia, quod judicium sit ex levibus et sufficientibus indiciis seu conjecturis; quia, si judicium sit ex gravibus et sufficientibus indiciis seu conjecturis, non erit temerarium, sed prudens, ut patet ex dictis supra num. 5. (12. Hinc, quia raro omnes tres allatæ conditiones una simul interveniunt, raro judicium temerarium est mortale; una enim ex ipsis deficiente, judicium temerarium non est mortale; *communis*.

(13. Suspicio temeraria de proximi vitio seu crimine ex genere suo est peccatum veniale tantum; *communis*, cum S. Thoma 2, 2, quæst. 60, artic. 3, et indicat etiam sanctus Augustinus tract. 99, in Joan. dicens: « Si suspensiones omnino vitare non possumus, quia homines sumus; iudicia tamen, id est definitivas firmasque sententias continere debemus. Et ratio est, quia per suspensionem temerariam, etsi aliquantulum lædatur fama seu bona existimatio proximi, non tamen simpliciter et graviter, sed secundum quid et leviter tantum, cum suspicio sit solum levis assensus de vitio seu crimine proximi cum actuali dubitatione seu formidine de opposito. (14. Potest tamen suspicio temeraria evadere peccatum mortale per accidens, ut si oriatur ex maligno affectu, aut conjuncta sit cum gravi odio vel contemptu proximi. Si quis ex tali temeraria suspicione in effectum externum malignum aut damnatum proximi procedat, ut si ex sola suspicione iudex reum condemnaret; superior subditum puniret, aut ab officio amoveret; si ratione talis suspensionis, quis alicui suffragium in electione negaret, aut eum a consecutione alicujus notabilis boni impediret; *communis*.

(15. Dubitatio temeraria positiva de vitio vel crimine alterius per se loquendo est solum peccatum veniale; *communis* cum Lesio l. II, c. 29, dub. 8; Layman l. c., n. 6; Sporer l. c., n. 34. Et ratio est eadem quæ de suspicione, et a fortiori, quia minus lædit famam proximi dubitans solum num sit malus, quam etiam suspicans esse malum. Dubitatio enim temeraria positiva in hoc solum consistit quod quis, habitis sufficientibus indiciis ex quibus posset ac deberet judicare aliquem esse bonum, ille, omisso hoc iudicio, ex aliis leviusculis indiciis seu conjecturis vel motivis, positive dubitet seu judicet esse dubium et incertum an sit bonus: adeoque, si per se loquendo suspicio temeraria est solum peccatum veniale, quia

JURAMENTUM.

SUMMARIUM ARTICULI I.

1. Juramentum quid sit. — 2. Juramentum dividitur in assertorium et promissorium, et quid sit utrumque. Ad num. 4. — 3. Juramentum tam assertorium quam promissorium dividitur in simplex et solemne, et quale sit utrumque. — 4. Juramentum rursus dividitur in contestativum, execratorium, et comminatorium, et singula explicantur. — 5. Juramentum potest fieri quatuor modis, qui assignantur. — 6. Quænam conditiones requirantur ad hoc ut juramentum sit licitum. — 7. Juramentum debitis conditionibus factum nullum includit peccatum. Ad num. 12. — 8. Quid sit jurare cum restrictione mentali. Ad num. 26. — 9. Jurare sine

ARTICULUS I.

Juramentum quoad ea quæ concernunt ejus esse, divisionem, et modum licitum, seu illicitum jurandi.

(1. Juramentum est invocatio tacita vel expressa divini numinis, tanquam primæ et infallibilis veritatis in testem alicujus rei. *Est in re communis*. (2. Juramentum dividitur in assertorium et promissorium; ita Scotus in 3, dist. 39, quæst. unica, et *communis* aliorum. (3. Juramentum assertorium est illud quo simpliciter sine aliqua promissione aliquid affirmatur vel negatur. *Est in re communis*. (4. Juramentum promissorium est illud quod ad confirmationem promissionis, seu contractus, aut pacti alicujus corroboracionem adjicitur. *Est etiam in re communis*.

(5. Juramentum, tam assertorium quam promissorium, dividitur in juramentum simplex et in juramentum solemne. *Juramentum simplex* est quod fit per simplicem divini numinis invocationem, vel contestacionem in confirmationem rei assertæ vel promissæ. *Juramentum solemne* est quod per certam verborum formulam vel corporalem alicujus rei, verbi gratia, sancti Evangelii attactum, perficitur coram legitimo superiore, ut majorem auctoritatem et æstimationem habeat, quale potissimum solet fieri in iudiciis, in professione fidei, in homagiis ac juramento fidelitatis, et hujusmodi. *Sic in re communis doctorum*.

(6. Rursus juramentum dividitur in juramentum contestativum, execrativum, et

famam seu bonam existimationem proximi parum lædit, a fortiori per se loquendo erit solum peccatum veniale dubitatio temeraria positiva, quia minus famam proximi lædit. Dubitatio autem temeraria negativa de vitio seu crimine proximi nullo modo est peccatum; *communis* cum citatis doctoribus. Et ratio est, quia per talem dubitationem nulla prorsus injuria infertur proximo. (16. Dubitatio enim temeraria negativa in hoc solum consistit, quod quis oblata sibi cogitatione de bonitate vel malitia proximi, omne iudicium omnemque suspensionem et dubitationem positivam ex defectu motivi et rationis circa ipsius bonitatem vel malitiam suspendat, quod, cum nullimode sit ei injuriosum, nullum pariter erit peccatum.

animo jurandi an liceat. Ad num. 51. — 52. Jurare falsum sine animo jurandi quale peccatum sit. — 53. Jurare sine animo implendi quale peccatum sit. — 54. Quid de juramento sine causa ex consuetudine culpabiliter retenta. Ad num. 55. — 56. Assignantur variae juramenti formulæ. Ad num. 47. — 48. Ad licite jurandum requiritur certitudo veritatis, tum ex parte rei juratæ, tum ex parte personæ jurantis, et quando talis certitudo habeatur. Ad num. 50. — 51. Veritas juramenti est triplex, et assignatur. — 52. An quando, et quibus liceat juramentum exigere. Ad num. 56. — 57. Animadversiones ex aliena manu. — 1. Novæ additiones ex aliena manu. Ad num. 8.

comminatorium. *Juramentum contestativum* est illud quo Deus simpliciter ut testis invocatur. *Juramentum execratorium* seu *imprecatorium* est illud quo jurans sibi ipsi, vel aliis sibi charis, et ad ipsum pertinentibus mali quidpiam a Deo falsitatis vindice imprecatur, nisi verum sit quod assertit vel promittit. *Juramentum comminatorium* est illud quo jurans comminando promittit alicui malum pænæ, ut verbi gratia. *Per Deum ego te verberabo; Per Deum ego et occidam*, et hujusmodi.

(7. Juramentum potest fieri quatuor modis, scilicet mente, nutu, facto, et verbo. *Mente* fit juramentum quando intra animum aliquid affirmatur vel negatur, Deusque in confirmationem invocatur velut testis. *Nutu* fit juramentum quando alicui dicitur: *Jura per Deum*, et ipse oculis vel capite annuit. *Facto* fit juramentum quando aliquis oblatum sibi ad jurandum Evangelium tangit. *Verbo* fit juramentum quando aliquis dicit, vel scribit, verbi gratia *Juro* in iis tamen circumstantiis, in quibus sic intelligitur Deus vocari in testem.

(8. Ad juramentum, ut sit licitum, requiruntur tres conditiones, tanquam comites ipsius, nempe *veritas, iudicium, et justitia*, ut habetur expresse ex *Jeremiæ* IV, ibi: *Jurabis, Vivit Dominus, in veritate, iudicio, et justitia*. *Veritas* in hoc consistit quod res sit vera, aut ex gravi ratione vel bona fide putetur vera, et sic veracissimi Numinis testimonium non adducatur in attestacionem falsi, seu mendacii, alioquin esset perjurium et gravissimum peccatum. *Judicium*, seu judi-

cii discretio in hoc consistit, quod juramentum non fiat sine necessitate, gravi causa, ac utilitate, sed cum prudenti intellectus consideratione, ac pia et reverenti voluntatis affectione. *Justitia* in hoc consistit, quod res sit licita et honesta, et sic æquissimi Numini testimonium non adducatur in confirmationem rei iniquæ et peccato obnoxie.

(9. Juramentum factum cum omnibus dictis conditionibus nullum est peccatum: imo est potius actus virtutis religionis. Sic S. Thomas 2, 2, quæst. 89, art. 4, asserens tale juramentum esse actum religionis sive patriæ. *Est communis theologorum et canonistarum*, et habetur clare ex *Deuteronomio* VI, ibi: *Dominum tuum timebis, ac per nomen ejus jurabis*, et ex psal. LXII, ibi: *Laudabuntur omnes qui jurant in eo*, cum similibus.

(10. Juramentum tamen cui deest prima conditio, scilicet *veritas*, est semper peccatum mortale. Nec hic excusat levitas materiæ, quia, sive hæc sit gravis, sive levis, sive seria, sive jocosa, æqualiter tamen repugnat Deo testificari falsum: et tale juramentum dicitur perjurium cum gravi in Deum irreverentia, quippe cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit, aut possit decipere testando falsum. *Communis*. (11. Juramentum cui deest secunda conditio, scilicet *judicium*, ut plurimum est peccatum veniale tantum; potest tamen fieri mortale ratione pravæ et scandalosæ consuetudinis jurandi sine necessitate et utilitate, et ratione negligentia ad tollendam talem pravam consuetudinem. Unde consuetudo incaute jurandi graviter perstringitur in Sacra Scriptura, ut *Ecclesiastici* c. XXIII, ibi: *Jurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa*, et iterum ibidem: *Vir multum jurans implebitur iniquitate*, cum similibus. *Communis*. (12. Juramentum cui deest tertia conditio, scilicet *justitia*, potest esse grave, vel leve juxta gravitatem, vel

(107) Falsum videtur romanis censoribus peccare tantum venialiter hominem qui rem malam se facturum juret, quæ tamen venialem tantum culpam involvat, aut saltem minus probabilis opinio, quam tuto sequi non valeamus. Horum judicio facile assentior, etsi probe scio plures esse auctores qui cum Ferrario sentiant. Moveor vero ad id standum, primum quia longe pejus est jurare, sive Deum in testem vocare promissionis de re mala, quam facturi spondemus, quam jurare de re honesta vel indifferenti sine ulla necessitate, quod tamen sine veniali culpa fieri non potest. Deinde, qui se peccatum veniale commissurum jurat, Deum invocat ad suum propositum roborandum confirmandumque: promissio enim idcirco divini testimonii auctoritate munitur ut firmior et immobilior evadat. Quid vero injuriosius Deo esse potest quam infinita ipsius nominis majestate abuti, quam ipsius auctoritatem in præsidium iniquitatis adhibere? Rursus, qui sine animo jurandi jurat, graviter peccat, quia juramento abutitur. Sed hoc pejor abusus est quo quis juramento utitur ad confirmandam iniquitatem. Præterea si jures sine animo committendi veniale illud peccatum, graviter peccas ex communi sententia, quia perjurus es, scilicet, quia Deum vocas in testem falsi: cur vero si jures cum vero animo peccatum veniale perpetrandi, venialiter dumtaxat delinquas? Abuteris enim juramento, quod res sacro-

levitatem materiæ. Et sic, qui jurat facere rem solum venialiter malam, aut vanam, vel inutilem, seu frivolum, peccat solum venialiter, quia ibi levis tantum irreverentia in Deum censetur. Qui vero jurat se facturum rem mortaliter malam, ut se aliquem occisurum, peccat mortaliter, quia est gravis irreverentia divina auctoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; in quo duæ sunt malitiæ species distinctæ, una contra proximi charitatem, qua vult alteri malum; altera contra Dei reverentiam, qua ad illud abutitur auctoritate Dei odientis omne malum. *Communis* (107)

(13. Jurare cum restrictione non pure mentali, sed aliquo sufficienti modo externata, est licitum, et excusat a mendacio et perjurio in omnibus casibus in quibus ex justa causa habet quis jus, seu debitum ad occultandum secretum: La Croix lib. III, part. I, num. 286 et sequent.; Viva ad propositionem. 27, damnat. ab Innocentio XI, num. 3; Felix Poteslas tom. I, part. II, num. 1731; Reiffenstuel, Layman, Lessius, Cardenas, et Sporer tom. I, tract. 3, in 2 præcept. Decalogi, cap. 1, num. 104, ubi testatur de communi. Et ratio est, quia talis locutio externa, quamvis non facile ab audiente percipiatur, tamen, quantum est ex se, habet significationem conformem conceptui interno mentis loquentis, ut enim conjuncta signis, vel circumstantiis humano modo cognoscibilibus est significativa integræ propositionis mentalis, etiam illius partis per quam verificatur locutio. Locutio ne autem vera licite juratur, si adsit justa et rationalis causa jurandi: tum quia talis restrictio non pure mentalis non est facta animo decipiendi, sed occultandi secretum, ad quod occultandum seu celandum habet jus, seu debitum, ut supponitur, adeoque non includit mendacium, nec perjurium, cum fit ex gravi et rationali causa.

sancta est, cujus finis est confirmatio veritatis: profanas sanctum Dei nomen dum illud assumis atque convertis in viaculum iniquitatis. Deum infinite sanctum in peccati venialis testem invocando adducis tanquam fidejussorem et approbatorem illius; testes enim adhibentur ut id approbent quod suo testimonio confirmant.

An non hæc maximam Deo irrogatam injuriam redolent? Et quis dicat levem tantum esse in Deum irreverentiam? Scio adversarios reponere jurantem non intendere Deum ad approbandam iniquitatem inducere, atque id lubenter fateor; nam si id expresse intenderet, blasphemus in Deum foret. Sed factio id ipsum præstare dicimus, dum Dei testimonio utitur. Nec magis urget aliorum responsio, qui aiunt jurantem non teneri nisi sub veniali, evitare peccatum veniale. Id sane verum est; at sub gravi culpa tenemur abstinere: h invocatione divini testimonii in confirmationem iniquitatis, etiam minimæ, quia malitia quæcumque, etsi minima, summopere Deo repugnat; ac summa Deo injuria fit dum ad confirmandum propositum perpetranda iniquitatis invocatur. Hæc adnotanda duximus, tum ut doctissimis censoribus morem gereremus, tum etiam ut lectores sciant quanta esse debeat confessorum diligentia in impediendis hujusmodi juramentis. (*Nota Theologi Romani.*)

(14. Hic ad clariorem intelligentiam advertendum venit quod duplex est restrictio mentalis. Una *pure mentalis*, et alia *non pure mentalis*, sed aliquo sufficienti modo externata. *Restrictio pure mentalis est* quando tota propositio, spectatis omnibus circumstantiis, prout exterius profertur, est absolute falsa, in mente autem proferentis aliquid subintelligitur per quod, si ab audiente perciperetur, fieret vera; altamen illud subintellectum nullo prorsus signo externo manifestatur, neque in illius cognitionem humano modo veniri potest, ut verbi gratia si Petrus interroget Paulum, an hodie viderit Franciscum? et Paulus respondeat: *Non vidi*, et in mente subintelligat: *Non vidi in foro, cum tamen viderit domi suæ*. Restrictio illa est pure mentalis, quia ex nullis circumstantiis prudenter colligi poterat Petrum interrogare Paulum de visione Francisci in foro, aut Paulum de illa respondere. *Restrictio non pure mentalis*, seu restrictio realis et externa est quando propositio, spectatis quidem præcise verbis, unum de se absolutum significatum habet; sed ex circumstantiis et adjunctis habet aliud ad illam spectans, et in mente proferentis retentum significare, ita tamen ut per illas circumstantias, vel per aliud signum exterius consignificetur illud quod in mente proferentis retinetur. Dantur enim quædam circumstantiæ et signa externa quæ ex se habent verba limitare et consignificare cum illis; locutio namque non fit solis verbis, sed etiam completur ex circumstantiis personæ, loci, temporis, et negotii de quo agitur, ac ex signis externis. Ut proinde locutio possit secundum se esse falsa, sed quatenus simul cum circumstantiis consignificat, possit esse vera. Sic verbi gratia quamvis judex privata scientia sciat aliquem esse reum, nihilominus, si pro tribunali sedens dicat ipsum esse innocentem, ejus dictio et assertio potest esse vera, quia circumstantiæ illæ significant talem haberi a judice innocentem juridice, secundum allegata et probata. Sic Christus Dominus dicens *Joan. VII, 8, Ego autem non ascendo ad diem festum hunc*, verissimum dixit, quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur. Item hæc propositio *Peto linguam bovis*, si proferatur in macello, significat linguam carneam animalis; si vero proferatur in pharmaceo, significat herbam quæ dicitur *lingua bovis*. Item hæc propositio: *Petrus non est in triclinio*, potest esse vera, quamvis sit in triclinio, sed ibi non comedat, si sumatur *ly non est* pro *non comedit*, et sic de similibus. Unde circumstantiæ loci, temporis, personæ, et signa externa possunt consignificare aliquid in mente retentum, licet verba præcise id non manifestent, adeoque restrictio non pure mentalis, sed externata, et amphibologia, seu æquivocatio per verba aut signa externa per se æquivoca, est licita, etiam cum juramento in omnibus casibus in quibus ex juxta causa habet quis jus, vel debitum ad occultandum

secretum. Vide verb. *Mendacium*, a. n. 13 ad 21.

(15. Hinc confessarius, quamvis interrogetur a tyranno an aliquid sciat ut confessarius et scientia sacramentali de peccato pœnitentis, poterit etiam cum juramento asserere se nihil scire, etiam spectata tali scientia sacramentali, retinendo in mente *ad dicendum*; quia, cum confessarius habeat jus, imo strictissimum debitum ad id non revelandum, ex tali circumstantia apparet verba ista proferri a confessario quatenus homo est, et scientia extra sacramentalem, relate ad quam vere nihil scit, quod spectat ad scientiam sacramentalem. Et in hoc sensu communissime sacri interpretes docent locutum esse Christum Dominum quando *Marci XIII*, loquens de judicii adventu dixit: *De die illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius hominis*. Licet enim Christus Dominus non solum qua Deus, sed etiam qua homo, diem universalis judicii vere sciret, quia tamen illum nesciebat qua legatus Patris et doctor hominum, cujus muneri notitia illa demandata non fuerat, et diem illum ignorabat ad publicam notitiam, et scientiam communicabilem, quam discipulorum interrogatio requirebat, et ex circumstantiis luculenter apparebat verba illa de tali notitia et scientia communicabili fore accipienda, idcirco vere et absolute dixit se diem illum nescire. Vide tamen in calce hujus articuli *Nota Rom. Theol.* ad hunc n. 13.

(16. Sic secretarius regni, ad occultandam veritatem, et servandum sibi impositum sigillum, poterit uti amphibologia, aut æquivocatione, aut restrictione non pure mentali etiam cum juramento. Idem dicendum est de uxore adultera a marito interrogata ad necem, an commiserit adulterium? Et sic de aliis similibus casibus, in quibus datur gravis et rationalis causa permitendi alterius deceptionem passivam salva veracitate loquentis, dummodo juramentum addatur semper restrictioni non pure mentali, sed externatæ, vel per signa externa determinata, vel per verba ex se æquivoca sufficientia ad internam restrictionem significandam. Sic communiter doctores cum supra citatis sub n. 13.

(17. Ita qui ex præsumptione falsa interrogatur a judice, non tenetur confiteri propositionem veram, ubi ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine, vel debito, ad quod revera in foro conscientie non tenetur, et iste non solum coram Deo esset immunis a mendacio, sed etiam a perjurio, si cum juramento negaverit. Vide verb. *Accusatus*, n. 31, ubi pro hac assertur solida ratio, et adducuntur doctores, ibidem sub n. 33, 34, 35, adducuntur exempla ibi videnda, ne jam dicta repetantur.

(18. Item qui juramento interrogatur an veniat ex tali loco qui falso existimatur peste infectus, jurare potest se inde non venire, sub intelligendo *ex eo loco*, qualis existimatur, nimirum *peste infecto*: Navar-

rus, Tolet, Rodriquez, Suarez, et alii, cum Sanchez, et Sporer loco mox citando. Imo multi, ut Toletus, Lessius, et alii, cum Sporer tom. I, tr. 3, in 2 præc. Dec., n. 122, tenent quod, quamvis talis locus esset vere infectus, si tamen celeriter transiens, certo crederet se nihil inde luis contraxisse, adhuc jurare posset non transisse, utendo eadem restrictione, nimirum, *ut ab ipso periculum timeri debeat.*

(19. Item, si clericus vel religiosus sit coram sæculari iudice conventus, non solum ipse pro se, sed etiam alii pro ipso jurare possunt, eum nihil deliquisse, utendo hac restrictione, *ut coram tali incompetente iudice deponi debeat. Communis.* Item si clericus vel religiosus, aut alia persona exempta a gabellis solvendis interrogetur a gabellario an habeat seu portet aliquid gabellæ obstructum, jurare potest se nihil tale habere, seu portare, utendo hac restrictione: *Nihil habeo seu porto ex quo gabellam solvere debeam;* Ledesma, Gobat cum Sporer loc. cit., n. 122, et alii passim. Vide Verb. *Accusatus*, n. 42, ubi alia ad rem.

(20. Item si Caius, verbi gratia, sit certe et vere creditor Titii in mille, et Sempronius sit incerte et dubie creditor ipsius Caii pariter in mille; ne Sempronius intentet sequestrum, et pro se exigat mille quæ debet Titius Caio, ipse Caius potest licite jurare se recepisse dicta mille a Titio, quamvis revera non receperit, sed solum habeat pro receptis, quia jus Caii in mille contra Titium est certum, jus vero Sempronii contra Caium non est certum, sed dubium, seu Caius habet aliunde jus non solvendi illa mille Sempronio: unde Caius habet jus reddendi tutum omni meliori modo quo potest suum creditum contra Titium. Quilibet enim habet jus tuendi suum omni majori securitate qua potest, maxime si alia non ei suppetat via suum assecurandi, et licita utatur restrictione, ut patet in exemplis allatis sub. verb. *Accusatus*, n. 33, 34 et 35. Et sic expresse tenet cum aliis Tamburin. tom. I, lib. III, § 5; Felix potestas l. cit., n. 1063, et in simili Sporer loc. cit., n. 123, cum pluribus aliis. Vide verb. *Solutio*, n. 42, 43, 44.

(21. Item mercatores qui dicunt vel etiam jurant se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, licet in rigore hoc verum non sit, excusantur a mendacio et perjurio per hoc quod ipsi intelligant, et satis sciatur, et cognoscatur ab emptoribus, significare velle se non posse cum honesto et mediocri luero ita vendere. Item cum dicunt vel etiam jurant merces sibi pluris constare, quamvis in rigore non sit verum, excusantur per hoc, quia quando dicunt sibi pluris constare, sciunt emptores quod non intelligant nude pretium rei emptæ, sed etiam computent expensas vecturæ, et gabellæ, aliasque, quas faciunt toto anno in suam communem negotiationem; hæc enim juste venire possunt nomine pretii, quo res ipsis constat: Gobat tom. III, collectan. de Jurament., n. 672, citans Salmaticenses; La Croix lib. III, part. I, n. 301. Si autem locutiones mercatorum non

essent veræ in allato sensu, tunc mentirentur, et si jurarent, pejerarent: doctores citati.

(22. Reus, an, et quando teneatur, vel non fateri veritatem iudici ipsum interroganti sub juramento. Vide verb. *Accusatus*, a n. 10 ad 44.

(23. Nec valet objicere quod per tales amphibologias, seu æquivocationes, et restrictiones non pure mentales, sed externatas, humana societas, et humanum commercium perturbetur, ex quo per tales locutiones regulariter decipiantur audientes, adeoque non esse licitas. Non valet, inquam, quia per similes locutiones commercium humanum potius justificatur quam perturbetur; nam humanum commercium non debet esse contra jus humanum. Nec officit quod regulariter per similes locutiones decipiantur audientes, quia id per accidens sequitur, nam audiens prudens acuti, et perspicacis intellectus posset veram significationem locutionis percipere, et simul imprudentiam suæ interrogationis advertere, si signa, verba, circumstantias externas, et gravitatem rei, et jus, seu debitum alterius de secreto occultando reflecteret; quod, si audiens talis non sit, sibi imputet quod non intelligat; signa namque et verba in talibus circumstantiis supponuntur per se significativa, et externata conformiter ad mentis restrictionem, adeoque de se perceptibilia; et sic loquens, seu respondens intendit celare secretum, ad quod occultandum habet jus, vel debitum, non autem audientem decipere. Nec ejus deceptionem, quam prævidet, vitare tenetur cum suo aut aliorum gravi et notabili præjudicio et damno, quia tunc est deceptio accepta, non vero data, ut patet a simili de scandalo passivo per communem doctorum, et clare constat ex celebri responsione ab omnibus, ut licita admissa, prout data fuit a S. Athanasio eludente satellites Juliani eum ad necem quærentes: et a S. P. N. Francisco, qui cum a ministris justitiæ requisitus an illac transisset quidam homicida, positus intra manicas manibus respondit, *isthac non transivit*, intelligens non transisse per suas manicas, et sic plenam, et veram responsionem ex verbis, et illa actione externa componens.

(24. Nec valet etiam objicere quod tales amphibologiæ, seu æquivocationes, et restrictiones mentales sint proscriptæ ab Innocentio XI, die 2 martii 1679, in istis tribus damnatis propositionibus 26, 27, et 28, in ordine. *Propositio 26*: « Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. *Propositio 27*: Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum. ita ut veri-

tatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa. *Propositio 28*: Qui mediante commendatione vel munere, ad magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. »

(25. Non valet, inquam, quia in istis tribus propositionibus damnantur solum amphibologiæ, æquivocationes et restrictiones pure mentales, ut pro certo notat Cardenas dissertat. 19, cap. 4, n. 35; Sporer tom. I, tract. 3 in 2, præcept. Decalog., cap. 1, sect. 3, n. 104; Viva ad propositionem 27 Innocentii XI, n. 5; La Croix l. III, part. I, num. 287, cum sequent.; Reiffenstuel Theol. Moral., tract. 6, dist. 2, q. 3, n. 40; Felix Potestas tom. I, part. II, n. 1731 et seq., et alii passim. (26. Et tales amphibologias, seu æquivocationes, et restrictiones pure mentales esse omnino illicitas fatemur, et concedimus ultro et nos, quia includunt mendacium, quod est ab intrinseco malum, adeoque eas merito damnavit Pontifex in supra relatis propositionibus.

(27. Jurare sine animo jurandi semper est illicitum, sive quis juret verum sive falsum, sive in re gravi sive in re levi, sive cum causa sive non, sive in iudicio sive extra. Et ratio est, quia jurare sine animo jurandi semper continet mendacium irreligiosum, quod a nulla causa, sive levi, sive gravi cohonestari potest; quamvis enim juramentum fictum addatur assertioni veræ, falso tamen asserit se jurare, qui non habet animum jurandi; qui enim dicit, verbi gratia promitto, dono, et hujusmodi, carens animo promittendi, donandi, et hujusmodi, mentitur; mendacium autem nunquam est licitum, quantacunque detur causa, cum sit intrinsece malum. Unde Innocentius XI, die 2 martii 1679, merito damnavit sequentem propositionem 25 in ordine, ibi: « Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis. »

(28. An autem jurare sine animo jurandi sit peccatum mortale vel veniale solum, variant doctores. Cajetanus enim 2, 2, q. 89, art. 7; Felix Potestas tom. I, part. II, n. 1611; Hurtad. diss. 12, cap. 5; Armilla, Covarruv., Filguera et alii tenent quod qui jurat sine animo jurandi peccat mortaliter, quamvis verum juret, etiamsi materia sit levis, et sit extra legitimum iudicium. Quam

(108) Non ita facile Ferrario assentietur, qui animæ gravem quæ Deo injuria fit, dum sanctum ac ineffabile ipsius Nomen adhibeatur ad hominem decipiendum. Nam qui verbis jurat, animo vero se nolle jurare contendit, decipit eos apud quos juramento res comprobatur, ac Dei nomen non nisi decipiendi animo usurpat, cum per hujusmodi nomen mentatur ac decipiat. Quis vero dicat gravem Deo injuriam non fieri? Audiatur Fr. Aurelius Rielle de Reig., q. 4. Dei nomen, inquit, assumere in vanum, est intrinsece malum: sed jurare sine animo jurandi, est Dei nomen et testimonium assumere in vanum; cum non sit assumere illud ad finem propter que-

sententiam Suarez cap. 17, n. 6, censet probabilem, quamvis nimis rigorosam. Et ratio istorum est, quia sic jurans, mentiens, et proximum decipiens jurat, nam verbis externis dicit se jurare, et interior habet animum oppositum, et revera non jurat. Tum quia sic jurans illudit testimonio Dei, tum fingat se illud invocare, et tamen non invocat. (29. Probabilius tamen et communius Suarez l. c.; Sanchez lib. III, cap. 6; Lessius d. 8, n. 46; Castrop. p. 8, n. 4; Illsung. t. V, n. 55; Dicastill. d. 2, num. 288; Cardenas in 2, Crisi d. 18, n. 12: Viva ad propositionem 25 Innocentii XI, num. 7; La Croix lib. III, part. I, num. 277; Sporer loc. cit., num. 133, et alii dicunt quod sic jurans peccat solum venialiter, dummodo non juret in contractu, aut in iudicio legitimo, aut in casu quo proximus pati possit aliquod grave damnum. Et ratio est, quia sic jurare, nec est graviter injuriosum Deo nec homini. Non Deo, quia invocatur exterius ad confirmandum duntaxat verum, et quamvis sit aliqua irreverentia illum invocare sine animo invocandi, atque adeo in vanum, ea tamen non est irreverentia gravis, sicuti non est irreverentia gravis jurare verum sine necessitate, hoc est sine iudicio comite, ut diximus supra n. 11. Neque est graviter injuriosum homini, quia supponitur hoc fieri extra contractum, et extra iudicium legitimum, ac extra quemcunque casum in quo homo damnum aliquod grave patitur ex hoc ficto juramento. Tum quia juramentum nec cadit super mendacium, nec super deceptionem proximi, sed tantum super rem veram; Deus enim recipit juramentum prout ex corde procedit: cap. *Humanæ aures* 11, caus. 22, q. 5.

(30. Unde ad primam rationem primæ sententiæ respondent defensores secundæ, quod non est peccatum mortale, quamvis aliquis mentiens et decipiens juret, dummodo juramento non confirmet mendacium vel deceptionem, quod hic non facit. Ad secundam rationem respondent, quod sic jurans non dicitur graviter illudere Deo, quia sicuti non dicitur graviter illudere Deo qui fingit se orare cum animo tunc non orandi, unde non peccat nisi venialiter in hac simulatione, ut docet S. Thomas 2-2, quæst. 3, art. 4, ita nec dicitur graviter illudere Deo jurans verum sine animo jurandi; nec peccat secundum se, nisi venialiter, nolens interius Deum in testem advocare, quando aliunde ad id tenetur (108).

(31. Jurare sine animo jurandi in iudicio

assumendum est. Et quidem hoc probat tale juramentum esse mortifere malum; magna enim in Deum irreverentia est quod illius nomine abatur homo ad decipiendum alios. Accedit etiam quod talis jurandi modus evertat finem principalem juramenti, omnemque ejus fructum evacuet. Siquidem finis juramenti est firmare veritatem et sinceritatem, atque afferre securitatem quibus deficientibus, perit omnis juramenti effectus. Atque hinc patet majorem in hoc casu Deo injuriam irrogari quam dum quis simul et orare, sine animo orandi. Nam præter simulationem, in vanum sumitur, et ad alios decipiendos Dei nomen adhibetur. (Nota Romani Theologi.)